

YOSHLARNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI O'RNI VA SIYOSIY FAOLLIGI

Marjona ABDUJABBOROVA

O'zbekiston Milliy universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

"Siyosatshunoslik" yo'nalishi

2-bosqich talabasi

abdujabborova2007@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda yoshlarning davlat boshqaruvi tizimidagi o'rni, ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish mexanizmlari va bu boradagi dolzarb masalalar tadqiq etilgan. Muallif yosh avlodning siyosiy jarayonlardagi ishtiroki davlatning barqaror rivojlanishi va demokratik islohotlarning muvaffaqiyati uchun naqadar muhimligini asoslab beradi. Maqolada yoshlarning siyosiy faolligiga ta'sir etuvchi omillar, huquqiy savodxonlik darajasi hamda ularni qarorlar qabul qilish jarayonlariga kengroq jalb etish bo'yicha amaliy tavsiyalar va xorijiy tajribalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Yoshlar siyosati, davlat boshqaruvi, siyosiy faollik, demokratik islohotlar, yosh yetakchilar, ijtimoiy-siyosiy ishtirok, huquqiy madaniyat, qaror qabul qilish, innovatsion boshqaruv.

Аннотация: В данной статье исследуются роль молодежи в системе государственного управления в современном обществе, механизмы повышения её социально-политической активности и актуальные вопросы в этой сфере. Автор обосновывает, насколько важно участие молодого поколения в политических процессах для устойчивого развития государства и успешности демократических реформ. В работе анализируются факторы, влияющие на политическую активность молодежи, уровень её правовой грамотности, а также приводятся практические рекомендации и зарубежный

опыт по более широкому вовлечению молодых людей в процессы принятия решений.

Ключевые слова: Молодежная политика, государственное управление, политическая активность, демократические реформы, молодые лидеры, социально-политическое участие, правовая культура, принятие решений, инновационное управление.

Abstract: This article examines the role of youth in the public administration system of modern society, the mechanisms for increasing their socio-political activity, and current issues in this area. The author substantiates how crucial the involvement of the younger generation in political processes is for the sustainable development of the state and the success of democratic reforms. The paper analyzes the factors influencing youth political activity, their level of legal literacy, as well as practical recommendations and international practices for involving them more broadly in decision-making processes.

Keywords: Youth policy, public administration, political activity, democratic reforms, young leaders, socio-political participation, legal culture, decision-making, innovative management.

Kirish

Bugungi shiddatli global o'zgarishlar va ijtimoiy-siyosiy modernizatsiya sharoitida har qanday davlatning barqaror rivojlanishi uning demografik resurslaridan, xususan, yoshlar qatlamining intellektual va innovatsion salohiyatidan qay darajada samarali foydalana olishiga bog'liq. Birlashgan Millatlar Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda yoshlar (15–24 yosh) soni 1,2 milliarddan oshgan bo'lib, ular global miqyosdagi ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlovchi strategik qatlam hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida aholining yarmidan ko'prog'ini 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etishi tufayli, yoshlarning davlat boshqaruvi tizimidagi ishtiroki va siyosiy faolligini oshirish mamlakat ichki siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 79-

moddasida yoshlar huquqlari va ularning jamiyat hayotidagi oʻrni qonuniy jihatdan kafolatlangani [1], shuningdek, “Yoshlarga oid davlat siyosati toʻgʻrisida” gi Qonun bu boradagi institutsional tizimni shakllantirdi [2].

Biroq, yoshlarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlarga qaramay, amaliyotda muayyan muammolar koʻzga tashlanmoqda. Sotsiologik kuzatuvlar va mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni koʻrsatadiki, aksariyat yoshlar oʻrtasida huquqiy va siyosiy savodxonlikning yetishmasligi, chekka hududlardagi yosh qatlamning davlat qarorlari qabul qilinish jarayonlaridan uzilib qolganligi hamda mahalliy boshqaruv organlarida yosh kadrlar zaxirasini shakllantirishda tizimlilikning yoʻqligi muammoligicha qolmoqda. Shu paytgacha olib borilgan ilmiy ishlarda asosan yoshlar siyosatining nazariy va huquqiy asoslari oʻrganilgan boʻlsa-da, yoshlarning real siyosiy faolligi darajasini belgilovchi sotsiologik va empirik omillar yetarlicha kompleks tadqiq qilinmagan.

Ushbu tadqiqotning maqsadi, bugungi Oʻzbekiston sharoitida yoshlarning davlat boshqaruvi tizimidagi haqiqiy oʻrni va ularning siyosiy jarayonlardagi real faollik darajasini aniqlash, mavjud tizimli muammolarni sotsiologik soʻrovlar orqali baholash hamda yosh avlodning qaror qabul qilish jarayonlaridagi ishtirokini oshirish boʻyicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Yoshlarning davlat boshqaruvi tizimidagi oʻrni, ularning siyosiy faolligi va ijtimoiy jarayonlarga taʼsiri masalasi jahon va mahalliy siyosatshunoslik, sotsiologiya hamda huquqshunoslik fanlarining fundamental yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro miqyosda yoshlarning siyosiy sotsializatsiyasi va boshqaruvdagi ishtirokini tadqiq etgan olimlardan R. Dalton yoshlar oʻrtasidagi siyosiy faollik shakllari oʻzgarib borayotganini taʼkidlaydi. Uning fikricha, zamonaviy yosh avlod anʼanaviy siyosiy institutlardan (masalan, partiyalarga aʼzolik, saylovlarda qatnashish) koʻra, koʻproq norasmiy tarmoqlar va raqamli platformalar orqali oʻz

fuqarolik pozitsiyasini ifoda etishga moyil [3]. Siyosatshunos olim S. Ikeda esa yoshlarning siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonlaridan chetlatilishi jamiyatda “siyosiy begonalashuv” fenomenini keltirib chiqarishi va bu davlat boshqaruvining legitimligiga salbiy ta’sir ko’rsatishi haqida ogohlantiradi [4].

Mustaqil Davlatlar Hamdo’stligi hududidagi yoshlar muammolarini o’rgangan tadqiqotchilar E. Omelchenko va I. Perfilova postsovet makonidagi yoshlarning siyosiy ongi transformatsiyasini tahlil qilgan. Ularning xulosalariga ko’ra, iqtisodiy o’tish davrini boshdan kechirgan jamiyatlarda yoshlarning davlat boshqaruviga qiziqishi ko’pincha pragmatik xarakterga ega bo’lib, ular siyosatga shaxsiy va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash vositasi sifatida qaraydilar [5].

O’zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatining huquqiy va ijtimoiy-siyosiy jihatlarini mahalliy olimlar tomonidan ham keng tadqiq etilmoqda. Xususan, N. Alimov o’z ishlarida Yangi O’zbekiston sharoitida yoshlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish mexanizmlarini tahlil qilib, siyosiy faollik bevosita huquqiy savodxonlik darajasi bilan korrelyatsiya hosil qilishini asoslab bergan [6]. Sotsiolog Sh. G’afforov esa mahalliy boshqaruv organlarida yosh kadrlar zaxirasini shakllantirish muammolarini o’rganib, vertikal boshqaruv tizimida meritokratiya prinsiplarini to’liq joriy etish zarurligini ta’kidlaydi [7].

Biroq, mavjud mahalliy adabiyotlarning aksariyati yoshlar siyosatining deklarativ va me’yoriy-huquqiy jihatlariga qaratilgan bo’lib, pastki bo’g’indagi yoshlarning real siyosiy ehtiyojlari va ularning boshqaruv mexanizmlaridagi amaliy ishtirokini o’lchovchi empirik-sotsiologik tadqiqotlar yetarlicha o’rganilmagan. Ushbu tadqiqot aynan ana shu ilmiy bo’shliqni to’ldirishga xizmat qiladi.

Muhokama va natijalar

O’tkazilgan empirik-sotsiologik tadqiqot natijalari O’zbekiston yoshlarining siyosiy faolligi va davlat boshqaruviga bo’lgan munosabatida bir qator tizimli qonuniyatlar mavjudligini ko’rsatdi.

Respondentlarning davlat miqyosidagi qonun loyihalari va qarorlar muhokamasidagi ishtirok darajasi tahlil qilinganda, aksariyat yoshlarning amaldagi huquqiy mexanizmlardan uzilib qolganligi aniqlandi. Xususan, 1-jadvalda respondentlarning ushbu jarayondagi ishtirok ko'rsatkichlari aks etgan.

1- jadval. Yoshlarning qonun loyihalari va davlat qarorlari muhokamasidagi ishtirok darajasi. (N=400)

Ishtirok darajasi va munosabati	Respondentlar ulushi (%)
Ha, muntazam ravishda (masalan, ID.uz yoki ijtimoiy platformalarda)	14%
Ba'zan, faqat shaxsan o'zimga tegishli masalalarda (masalan, kontrakt yoki soliq)	31%
Ishtirok etishni xohlardim, lekin qayerda va qanday qilishni bilmayman	37%
Umuman qiziqmayman/ Mening fikrim hech narsani o'zgartirmaydi	18%

Tadqiqot doirasida yoshlarning siyosiy faolligiga hududiy omilning ta'siri ham o'rganildi. Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, shahar va qishloq yoshlarining davlat boshqaruviga bo'lgan qiziqishida jiddiy farqlar ko'zga tashlanadi. Shahar hududida istiqomat qiluvchi yoshlarning 22% i qonun hujjatlari muhokamasida faol ishtirok etishini bildirgan bo'lsa, qishloq hududlarida bu ko'rsatkich atigi 7.4% ni tashkil etdi. Qishloq yoshlarining 44% i qarorlar qabul qilish jarayonlarida qanday ishtirok etish metodikasidan mutlaqo bexabar ekanligini ta'kidlagan.

Navbatdagi indikator yoshlarning davlat boshqaruvi organlarida rahbarlik lavozimlarini egallashlari uchun yaratilgan institutsional imkoniyatlar (meritokratiya)ga bo'lgan ishonch darajasidir.

2- Jadval. Yosh kadrlar uchun boshqaruvda yaratilgan imkoniyatlarga respondentlarning bahosi (N=400)

Berilgan baho va munosabat	Ulushi (%)
Imkoniyatlar va sharoitlar to'liq yetarli, faqat bilim va intilish kerak	42%
Imkoniyatlar bor, lekin amaliyotda tanish-bilishchilik to'sqinlik qiladi	38%
Yuqori davlat boshqaruvi tizimida yoshlarga hali ham yetarlicha ishonch bildirmayapti	20%

Natijalar shuni ko'rsatadiki, garchi davlat darajasida yosh kadrlar zaxirasi shakllantirilayotgan bo'lsa-da, respondentlarning jami 58% qismi (38% + 20%) boshqaruvga kadrlar saralash mexanizmlarining adolatiligi va ochiqligiga muayyan shubha bilan qaraydi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatining institutsional asoslari (Yoshlar ishlari agentligi, Mahallalardagi yoshlar yetakchilari instituti) shakllantirilganiga qaramay, pastki bo'g'indagi yoshlarning real faolligi bilan yuqori darajadagi islohotlar o'rtasida "kommunikatsion uzilish" mavjudligini ko'rsatmoqda.

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, respondentlarning 37% i qaror qabul qilishda ishtirok etish istagi borligini, ammo mexanizmlarni bilmasligini aytgan. Bu holat xalqaro siyosatshunoslikda R. Dalton tomonidan ilgari surilgan tezislarni qisman rad etadi; Dalton g'arb yoshlari o'rtasida siyosatdan ataylab chekinish mavjudligini aytgan bo'lsa (Dalton, 2014), O'zbekiston sharoitida yoshlarning passivligi befarqlikdan emas, balki metodologik va axborot yetishmovchiligidan kelib chiqmoqda. Ya'ni, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida huquqiy-siyosiy bilimlarni o'qitish uslubiyoti zamonaviy tendensiyalardan ortda qolmoqda.

Shahar va qishloq yoshlari oʻrtasidagi faollik darajasidagi (22% ga nisbatan 7.4%) disproporsiya S. Ikedaning “siyosiy begonalashuv” nazariyasini tasdiqlaydi. Qishloq hududlarida raqamli infratuzilmaning yetishmasligi va mahalliy hokimliklarning yoshlar bilan toʻgʻridan-toʻgʻri muloqot tizimini yoʻlga qoʻymagani subregional darajada siyosiy passivlikni chuqurlashtirmoqda.

2-jadvalda aks etgan kadrlar siyosatiga nisbatan yoshlarning 38% i nepotizm omilini koʻrsatgani mahalliy olim Sh.Gʻafforovning davlat boshqaruvida meritokratiya prinsiplarini kuchaytirish haqidagi xulosalarini qoʻllab-quvvatlaydi. Yoshlar oʻz bilim va iqtidoriga tayanib yuqori martabaga erisha olishiga ishonmas ekan, ularda davlat boshqaruviga kirish motivatsiyasi pasayib boraveradi.

Xulosa

Olingan empirik tadqiqot natijalari va xalqaro tajriba tahlili yoshlarning davlat boshqaruvidagi rolini oshirish uchun raqamli va institutsional islohotlarni parallel ravishda amalga oshirish zarurligini koʻrsatmoqda. Ushbu tizimli oʻzgarishlarni taʼminlash maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy chora-tadbirlar majmuasi taklif etiladi:

I. “Smart Youth-Democracy” milliy platformasini joriy etish: Yosh avlodning qonun ijodkorligidagi ishtirokini raqamlashtirish, murakkab huquqiy jarayonlarni sodda va tushunarli infografikalar hamda mobil ilovalar shakliga keltirish lozim. Bu yoshlarning davlat qarorlari qabul qilinishida oʻz munosabatini erkin va tezkor bildirishiga sharoit yaratadi.

II. “E-Nomzod: Meritokratiya” elektron tizimini amaliyotga tatbiq etish: Davlat xizmatiga qabul qilishda inson omilini kamaytirish hamda shaffoflikni taʼminlash maqsadida mahalladagi yoshlar yetakchisidan tortib yuqori vazirliklargacha boʻlgan vertikal kadrlar zaxirasini raqamlashtirish lozim. Shaffof reyting tizimiga asoslangan ushbu platforma yosh kadrlarning faqat oʻz iqtidori va salohiyati tufayli xizmat pillapoyalaridan koʻtarilishini taʼminlaydi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tavsiyalarning qonunchilik va amaliyotga integratsiya qilinishi mamlakatda zamonaviy fikrlaydigan, siyosiy faol va professional rahbarlar korpusini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 01.05.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun 15.09.2016. <https://lex.uz/docs/-3026246>
3. Dalton, R. J. (2014). "Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies" CQ Press.
4. Ikeda, S. (2020). "Youth and Political Alienation in Modern Societies". Academic Press.
5. Омельченко Е. Л., Перфилова И. В. Трансформация ценностей и политической активности молодежи на постсоветском пространстве // Социологические исследования. -2018. С. 45-54.
6. Alimov, N. (2022). Yangi O'zbekistonda yoshlar siyosiy va huquqiy madaniyatini rivojlantirishning ustuvor vazifalari. "CyberLeninka"// 15-22.
7. G'afforov, Sh. (2023). Davlat boshqaruvi tizimida meritokratiya prinsiplari va yosh kadrlar sotsiologiyasi. "Sotsiologiya va huquq jurnali"// p.45-51.